

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
מייסודן של מכללות
מורשת יעקב ואורות ישראל

מאורות

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

גיליון ד תשע"א
חספר 318

מודה אני לפניך

אמרנו כי באמירה "מודה אני לפניך" יש משום יצירת האדם, ועוד נבאר דבר זה. בשמירת השבת יש משום יצירה "לעשות את השבת" ומשום יצירת האדם מישראל, ויתר על כן: בשמירת השבת יש משום יצירת אדם מישראל "בצלם א-לוקים". במובנו הפשוט: כשם שהקב"ה עסק ביצירה ששת ימים "וביום השביעי שבת וינפש" כך גם אדם מישראל "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, וביום השביעי שבת לה' אלוך". בכך, בשמירת השבת, ובדמיון שהיא יוצרת בין הנהגת א-לוקים בראשית ימי הבריאה להנהגת האדם מישראל, יבוא לידי ביטוי צלם א-לוקים שבאדם מישראל, וזהו משום "מאוד עמקו מחשבותיך", ביצירתו של האדם, וביצירתו של האדם מישראל החוזרת "מדי שבת בשבתו" (ישעיה סו, כג) ב"עשיית" השבת.

על כן כשאדם מישראל פוקח את עיניו ואומר "מודה אני לפניך" הוא מביא לידי ביטוי את משמעות יצירת האדם ואת עומק המחשבה ביצירת האדם **בצלם א-לוקים**. "מודה אני לפניך" – לא "לך" אלא "לפניך". לפי דברי מרן הרב קוק יש בביטוי "מודה" שלוש כוונות: (א) "הודאה" מלשון "וידווי", "אשרור"; (ב) אמירת "תודה" (ג) ביטוי לעוצמת וודאות האמונה בידיעה כלשהי, ודאות על החלק האלוקי ביצירת האדם. "כי אבי ואמי עזבוני" (תהלים כז, י), כל אחד מהם, עם נתינת חלקו, "וה' יאספני"; ה', הוא הדואג להתפתחות העובר ב"תשעה ירחי לידה" והוא הקובע אם עשיר יהיה או עני, לכשיגדל ויהיה לאיש, חכם או סכל, חזק או חלש, יפה או מכוער. הוא גם המלווה את האדם בגידולו ובהתפתחותו כשותף נאמן לאבא ולאימא. כל זאת ודאי לי, ועל כך "מודה אני לפניך"!

תודה – על יצירתי המחודשת: "שהחזרת בי נשמת, בחמלה". יש שאדם הולך לישון ואינו קם. לנו נראית הקימה בבוקר טבעית ומובנת מאלוהי, משום שהתרגלנו, כי אדם קם בבוקר, אבל מי שזכה ל"חכמה בינה ודעת" (תפילת חול, נוסח האר"י), או "דעה בינה והשכל" (תפילת חול, נוסח אשכנז), יודע, שגם הטבעי – נס הוא, ועל כן אנו אומרים "ועל נסיך שבכל יום עמנו", וגם על כך, ומשום כך "מודה אני לפניך", והודאה על ההבנה כי **"רבה אמונתך"**. הקב"ה נתן ונותן אמון גדול באדם. על כן יצר אותו בצלמו ומשתף אותו על ידי התורה והמצוות, שיהיה האדם שותף ביצירת עצמו בצלם. ועל כך ודאי "מודה אני לפניך".

והעיקר – "מלך חי וקיים". אין קדושת שמות ה' במילים אלה, ועל כן אפשר לאומרם עוד טרם העברנו את רוב הטומאה מגופנו, אבל אין כמו בהגדרה זו ביטוי לגדולתו ולתפארתו של הקב"ה. הן זאת משאלתו "שתמליכוני עליכם" (ראש השנה טז ע"א). על זכות זו ועל כוח זה שנתן לנו הקב"ה, "שתמליכוני", עלינו להודות, "להודיע ולהודיע" (אבות ד, כב), לעצמי ולבראיה כולה, כי "מודה אני לפניך".

הרב אברהם צוקרמן

נגיד המכללה וראש ישיבות בני עקיבא

לימדונו רבותינו: אדם מישראל הפוקח את עיניו, בטרם העביר מעל ידיו את רוב הטומאה יאמר: "מודה אני לפניך מלך חי וקיים, שהחזרת בי נשמת בחמלה, רבה אמונתך". באמירה זו יש משום תודה על התחדשות יצירת האדם. "בעשרה מאמרות נברא העולם" (אבות ה, א), שתי יצירות-לא במאמר נבראו: שמים וארץ, והאדם.

שמים וארץ – בביטוי "בראשית" נבראו, ולא באמירת "יהי". וכך אומרים חז"ל: "בראשית" – גם הוא מאמר" (ילקוט שמעוני בראשית א, רמז א). ואולי משום כך יש מחלוקת מה נברא קודם – שמים או ארץ. אין לנו ספק שהאמירה "בראשית" יצרה את שניהם. כדרך ש"שמור וזכור – בדיבור אחד נאמרו" (ראש השנה כז, עמ' א) כך גם הם, שמים וארץ, באמירה "הבראשיתית" האחת נוצרו, ובפנינו נשארה החידה – בריאה זו כ"אחת" מה היא: שניהם יחד? שמים קודמים? או שמה ארץ קודמת?

היצירה האחרונה, האדם, לא באמירה נוצר, אלא מעשה ידיו של הקב"ה הוא: "וויצר ה' א-לקים את האדם עפר מן האדמה, וייפח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב, ז). המעיין היטב בכתובים ימצא שהאדם שונה מכל היצירה האלוקית:

א. על יצירתו הייתה, כביכול, התייעצות, ואם תמצוי לומר – שיתוף ביצירתו.

ב. כל הבריאה נבראה תחילה במידת "א-לקים" ורק אחר כך שותפה לה מידת הרחמים, ואילו באדם בא שיתוף זה לידי ביטוי כבר ביצירתו. יתר על כן, מידת הרחמים קדמה למידת הדין: "וויצר ה' אלוקים".

ג. בכל נפש חיה, באמירה אחת נוצרו הגוף והנפש: "וויצר א-לקים תוצא הארץ נפש חיה", ומן הארץ יצאה החיה, עם הנפש שלה. אותו דבר לגבי העופות והדגים. לא לחינם מבדיל הרמב"ם בין הנפש החמורית והנשרית ובין נפש האדם: כי האדם שתי יצירות היו לו: האחת גופנית "וויצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה", והשנייה רוחנית "וויפח באפיו נשמת חיים", ומקובלים עלינו דברי מרן הרב חרל"פ: "ויהי האדם" – כולו, גם גופו – "לנפש חיה". יצירה כפולה זו, עם נשמת חיים, לא הפכה אותו להיות "טוב", ולשם כך הייתה יצירה נוספת "התקין לו ממנו בנין עדי עד" (ברכות הנישואין, כתובות ה, א).

עולה על דעתנו דבר נוסף: בתפילת שחרית של חול אנו אומרים "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית" ובתפילת השבת מזכירים: "מה גדלו מעשיך ה' מאוד עמקו מחשבותיך". האם נטעה אם נאמר כי היצירה כולה, משל ששת ימי בראשית **ריבוי** בה, ו"כולם בחכמה עשית" לתועלתו ולתפארתו של האדם, אבל "יצירת" השבת, היא כל כולה בשביל האדם **מישראל** "ולא נתת לגויי הארצות ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים" (תפילת שבת), שעליה יש לומר "מה גדלו מעשיך ה'".

השבת – עשייה גדולה יש בה, ולא לחינם נצטוונו: "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת".

האדם הגדול בענקים

בתחילת פירושו לפרשת העקדה כותב ר' יצחק אברבנאל: "הפרשה הזאת היא כל קרן ישראל וזכותם לפני אביהם שבשמים, ומפני זה ראוי להפליג בה העיון והחקירה יותר מבשאר הפרשיות".

עוד לפני הציווי על עקדה מקדים הפסוק ואומר: "וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת-אַבְרָהָם" (בראשית כב, א). עצם הניסיון מעלה תהייה גדולה, כפי שמנסח זאת הר"ן: "וזה הניסיון צריך להתבאר [...] כי אין ספק שלא ינסה ה' יתברך לידע אם יעמוד בניסיונו, כי ה' יתברך צופה ומביט כל העניינים העתידים, ואין אצלו ספק כלל". כלומר, הקב"ה צופה ומביט עד סוף כל הדורות ולא נעלם ממנו דבר. אם כן מדוע יש צורך בניסיון? הרי הקב"ה יודע על גודל אמונתו של אברהם אבינו ע"ה בלא צורך בעקידה! מסביר הרמב"ן: "ייקרא ניסיון מצד המנוסה, אבל המנסה ית' יצווה בו להוציא הדבר מן הכוח אל הפועל". ר' אברהם אבן עזרא כותב: "יש אומר כי הסמ"ך תחת שיי"ן והה"א תחת האל"ף [...] והגאון (רבי סעדיה גאון) אמר שמילת נסה להראות צדקתו לבני אדם".

ראב"ע מציע שני פירושים למילה "נסה". האחד – נשא: הקב"ה גרם לאברהם להיות נישא (בשינוי אותיות), **רומם** אותו לגבהים עליונים בזכות ציווי העקידה. אם כן מדוע מראש לא נכתב "והאלקים נשא את אברהם"? לשם כך מביא ראב"ע את דעת הרס"ג כפירוש שני: "**להראות צדקתו לבני אדם**". המילה "נסה" פה מלשון "נס", להעלות על נס את צדקתו וגדולתו של אברהם אבינו ע"ה. ידוע וברור כי הקב"ה חוקר כליות ולב ואין הוא זקוק לניסיון חלילה כדי לדעת אם אברהם יעמוד בו. אלא שבעצם הניסיון מסתתר עיקרון גדול באמונה ובחינוך:

יראת ה' הבסיסית נקנית על ידי ידיעת האמת והשקר ומתוכם פרופורציות נכונות בין גודל לקוטן. ילד קטן אינו חוצה כביש לבד מכיוון שלא רכש את הכישרון להבחין ביחס הנכון בין עצמים. אדם בוגר הניגש ללימוד התורה צריך בראש ובראשונה לרכוש את היחס הנכון לאבותינו. פרשת העקדה באה ללמדנו יותר מכל על היחס הנכון בינינו ובין אבותינו, שרק מתוך ההכרה האמתית בגודלם אפשר לטעום טעם עבודה. הנביא ישעיה אף מצווה על כך: "שִׁמְעוּ אֵלַי רְדֹפֵי צְדָקָה, מְבַקְשֵׁי ה'; הַבִּיטוּ אֶל צוּר חֲצֵבְתֶם, וְאֶל מְקַבְּטֵי בּוֹר נִקְרָתֶם. הַבִּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם, וְאֶל שְׂרָה תְּחוּלְלֶכֶם" (ישעיהו נא, א-ב).

אם ברצוננו להיות מבקשי ה' ורודפי צדק; אם ברצוננו להבין את הבסיס שעליו עומד הקשר של עם ישראל וריבונו של עולם, התחנה הראשונה שבה עלינו לעבור היא **הרמת המבט** אל דמויותיהם המזהירות של אבותינו. זאת גם הסיבה שאנו מזכירים את העקדה ביום הדין, בסליחות וביום כיפור, כיוון שבסיס העולם הוא אברהם אבינו. הוא הבסיס לתשובת העולם ולתשובה בכלל, כפי שמופיע במדרש:

ומיהו האדם הגדול בענקים? זה אברהם. ולמה קורא אותו גדול? שהיה ראוי להבראות קודם לאדם הראשון, אלא אמר הקב"ה שמא יקלקל ואין מי שיבוא לתקן תחתיו, אלא אני בורא את האדם תחילה, שאם יקלקל, יבוא אברהם ויתקן תחתיו

(בראשית רבה, פרשה יד).

שנוכה להיות ראויים וגאים בהיותנו זרעו של האדם הגדול בענקים.

יעל חבאני

סטודנטית בהתמחויות לאנגלית ולחינוך מיוחד

הנני שלחני

קייטנות הקיץ של איל"ן

קייטנות הקיץ של איל"ן (איגוד ישראלי לילדים נפגעים) מתקיימות משנת 1984 ומשתתפים בהן ילדים ובני נוער נכים רבים. הקייטנות מופעלות בעזרת מתנדבים מכל רובדי החברה הישראלית. היציאה לקייטנות מאפשרת לילד פְּרָדָה לזמן מה מהתא המשפחתי, פסק זמן לבני משפחתו מהטיפול היום יומי האינטנסיבי, בילוי והיכרות גם עם בני נוער שאינם נכים ובעיקר הנאה וכיף. בקייטנות איל"ן משתתפים מדי שנה כ-900 ילדים ובני נוער בגילים 7-21 הסובלים מנכויות פיזיות-מוטוריות קשות, מכל רחבי הארץ. הקייטנות משלבות פעילויות פנאי ונופש, פעילויות חברתיות יצירתיות, ספורטיביות, אתגריות, וטיולים ברחבי הארץ. הקייטנות מתקיימות בעשרות קיבוצים ויישובים קהילתיים המספקים להן תשתיות אנושיות ופיזיות הולמות. חלק מקייטנות איל"ן מתקיים ביישובים ובמוסדות דתיים. להלן דוגמה של שני מקומות שבהם מתקיימות קייטנות:

קיבוץ בארות יצחק מארח מדי קיץ את ילדי איל"ן לשבוע של כיף. המפעילים את הקייטנה בבארות יצחק הם שניים מתושבי הקיבוץ יחד עם בני נוער מהקיבוץ וחבריהם ממקומות שונים בארץ, ובנות השירות הלאומי שמתנדבות ב"אסיף" (בית הספר לחינוך מיוחד שממנו מגיעים הילדים).

בישיבת ההסדר בקרני שומרון מתארחים כמאה חניכים של איל"ן מלוויים במאתיים מתנדבים ואנשי צוות למשך שבוע. המתנדבים – תלמידי ישיבות הסדר מהישיבה וקבוצה גדולה של בני נוער, פועלים במסירות רבה ובאינטנסיביות. העיקרון החינוכי שמנחה אותם הוא בהתאם לרוח החינוכית שמקדמת הישיבה במשך כל השנה כחלק מקנייני התורה – "נושא בעול עם חברו". בקייטנה, נערכת פעילות חברתית רחבה שכוללת בין השאר חוגי יצירה, ג'מבורי ושירה בציבור.

למידע נוסף:

אתר איל"ן: http://www.ilan-israel.co.il/index.php?page_id=112

אתר ישיבת קרני שומרון: <http://www.karneishomron.co.il/?CategoryID=170&ArticleID=339>